

Kuntien vammaisneuvostojen työpaja 31.10.2018

Yhteenveto:

1. Maakunnan vammaisneuvoston asettaminen

Mitä näkökulmia maakunnan vammaisneuvoston kokoonpanossa tulisi huomioida? (esim. eri vammaisryhmien osallisuus, kielijakauma, sukupuolten välinen tasa-arvo ja muu yhdenvertaisuus eri väestöryhmien välillä, alueellinen tasapuolisuus)

Pitäisikö maakunnan vammaisneuvostossa olla kuntien vammaisneuvostojen edustajien lisäksi edustajia myös eri vammaisjärjestöistä?

Miten maakunnan vammaisneuvosto saa parhaiten äänensä kuuluviin? Millä toimintatavoilla ja millä rakenteilla eri vammaisryhmien osallisuus turvataan?

Millaista yhteistyötä maakunnan ja kuntien vammaisneuvostojen olisi hyvä tehdä?

Neuvoston kokoonpano:

- Neuvoston jäsenillä pitäisi olla tietoa eri vammaisryhmien näkökulmasta, riittävän edustava ryhmä → Eri vammaisryhmien edustajia sekä heidän omaisiaan + järjestöjä (isommat liitot, kattojärjestöt).
- Ei ole aina helppoa edustaa muuta vammaisryhmää kuin omaansa.
- Huomioikaa myös ryhmät, jotka monesti unohdetaan (esim. psyykkisen vamman omaavat henkilöt, aivovauriot, traumat).
- Kielijakauma: On tärkeää varmistaa molempien kieliryhmien riittävä edustus, erityisesti koska osa palveluista tuotetaan yksikielisissä kuntayhtymissä (Kärkulla, Eskoo).
- Sukupuolijakauma: Pitäisi tavoitella 50/50-jakaumaa, mutta tasainen jako voi olla käytännössä vaikea saavuttaa.
- Ikäjakauma olisi myös hyvä ottaa huomioon.
- Monimuotoinen neuvosto voidaan rakentaa esim. valitsemalla vähintään 2 + 2 henkilöä jokaisesta kunnasta, riippumatta kunnan koosta.
- 14 jäsenen neuvosto on liian pieni. Monimuotoisuuden näkökulmasta 20–30 jäsenen neuvosto olisi parempi.
- Yhteys maakunnan päätöksentekijöiden/virkamiesten ja neuvoston välillä on tärkeä. Neuvostossa olisi hyvä olla edustajia maakuntahallituksesta/lautakunnista/virastosta.

Neuvoston toiminta:

- Yhteys kuntien neuvostoihin on tärkeä. On tärkeää pitää yhteydet toimivina.
- Ylipäätään yhdyspinnat maakunnan ja kuntien välillä liittyen esim. hyvinvoinnin edistämiseen pitäisi käydä läpi.
- Minimivaatimus on, että jäsenten matkakustannukset korvataan. Myös kokouspalkkioita pitäisi maksaa.

- Maakunnan neuvosto voisi ottaa kantaa myös konkreettisiin asioihin esim. esteettömyyteen, kuten kuntien toimielimet nykyään tekevät.

2. Vammaisten henkilöiden kohtelu ja itsemääräämisoikeus

Mitä ongelmia esiintyy vammaisten henkilöiden kohteluun tai itsemääräämisoikeuteen liittyen?
Mitä hyvin toimivia käytäntöjä tulisi jatkossakin säilyttää?

Miten hyvin vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeus yleisesti ottaen toteutuu?

Miten ongelmia voisi ratkaista?

Tietoa ja koulutusta tarvitaan:

- Vammaisia henkilöitä kohdellaan pääasiassa hyvin. Enemmän tietoa itsemääräämisoikeudesta ja sen merkityksestä tarvitaan.
- Itsemääräämisoikeuteen liittyvä laki on varsin selvä, mutta käytännössä asiat eivät aina toimi.
- Virkamiesten ja asiakaspalvelussa työskentelevien olisi hyvä oppia kohtaamaan vammaisia asiakkaita paremmin.
- Tietämättömyys voi johtaa ”epäasialliseen” kohteluun. Kaikki eivät välttämättä tiedä, kuinka kohdata vammaisia henkilöitä.
- Monia kohtaamiseen liittyviä asioita ei voi opettaa.

Henkilökunnan/omaisten rooli:

- Pohjanmaalla on perinteisesti luotettu vahvasti omaisiin. Käytäntö on ristiriidassa itsemääräämisoikeuden kanssa.
- Joskus henkilökunnan ja omaisten näkemykset ajavat vammaisen henkilön näkemyksen yli esim. asumiseen liittyvissä kysymyksissä. Toisaalta Pohjanmaalla ei monestikaan ole kovinkaan montaa vaihtoehtoa.
- Henkilön tilanne/edellytykset vaikuttavat itsemääräämisen mahdollisuuksiin – On ihmisiä, jotka eivät edes tiedä, mitä itsemääräämisoikeus tarkoittaa. Kaikki eivät kykene päättämään asioistaan. Mutta raja on epäselvä. Kuka tilanteen arvioi?
- Itsemääräämisoikeus tarkoittaa aina myös vastuuta. Miten tämä selitetään asiakkaalle?
- Itsemääräämisoikeus on hyvä, mutta joskus se asettaa henkilöstön vaikeiden eettisten ongelmien eteen. Tarvitaan yksilöllisiä ratkaisuja ja ohjeita erilaisiin tilanteisiin.
- Erilaisten näkökulmien esiin saamiseksi tarvitaan avointa keskustelua vammaisen henkilön, omaisten ja henkilökunnan välillä.
- Omaishoidon tukea pitäisi parantaa ja omaishoitajien roolia vahvistaa. Ilman omaisia voi olla vaikea saada ääntään kuuluviin.

Esteettömyys:

- Esteettömyys on osa vammaisten henkilöiden kohtelua.
- Useimmat haluavat kohdella vammaisia henkilöitä hyvin, mutta usein kohtelu on ”tahattomasti” huonoa – esim. kun rakennukset tai tieto eivät ole esteettömästi saatavilla.
- Yksi neuvoston tärkeistä tehtävistä on välittää tietoa vammaisten henkilöiden tarpeista esim. rakennussuunnitteluun.
- ON TÄRKEÄÄ että vammaisia henkilöitä on mukana esteettömyyssuunnittelussa.

3. Vammaisten henkilöiden oikeudet

Minkälaisia ongelmia on vammaisten henkilöiden oikeuksiin liittyvän tiedon saamisessa? Mitä hyvin toimivia käytäntöjä tulisi jatkossakin säilyttää?

Onko tietoa vammaisten henkilöiden oikeuksista yleisesti ottaen riittävästi/helposti saatavissa?

Miten ongelmia voisi ratkaista?

Tieto oikeuksista:

- Vammaisten henkilöiden tai heidän omaisensa täytyy olla aktiivisia ja aloitteellisia saadakseen tietoa oikeuksista ja palveluista.
- Alussa tulee usein paljon informaatiota, jolloin sitä voi olla vaikea sisäistää. Tietyissä tilanteissa ihminen ei ole kovinkaan vastaanottavainen tiedolle, esim. kun henkilö on juuri vammautunut tai jos henkilöllä muuten on stressaava elämäntilanne. Tietoa pitää tarjota ja olla saatavilla jatkuvasti.
- Pitäisi olla selvät kriteerit sille, mihin palveluihin henkilöllä on oikeus.
- Oikeuksiin ja palveluihin liittyvä tieto on hyvin hajanaista. Palveluohjausta ja tiedottamista pitää edelleen parantaa.
- Järjestöjen ja viranomaisten välinen yhteistyö on tärkeää. Vammaisjärjestöillä on paljon tietoa eri vammaisryhmistä ja heidän tarpeistaan.
- Eri vammaisryhmien välillä on suuria eroja:
  - o Älyllisesti vammautuneilla ihmisillä on vaikeuksia saada tietoa.
  - o Psykkisesti vammautuneille henkilöille on tarjolla tietoa varsina rajoitetusti, sillä tieto on hajallaan. Psykkisesti pahoinvoivalla henkilöllä ei yleensä ole avustajaa, joka voi auttaa.
  - o Esimerkiksi 70-vuotiaalla henkilöllä, jolla on kuulo- tai näkövamma ja joka ei koskaan ole käyttänyt tietokonetta, on vaikeaa saada tietoa oikeuksistaan.

Omaishoito:

- Omaishoidon tuki pitäisi myöntää aina, kun sitä tarvitaan.
- Omaishoitajat tarvitsevat koulutusta ja riittävästi tietoa.
- Omaishoitajat tarvitsevat vertaisryhmiä ja vapaapäiviä. Pitää olla riittävästi intervallihoitoa/tilapäishoitoa saatavilla, muuten vapaapäiviä on vaikea järjestää.

Hyvät käytännöt:

- Henkilökohtaiseen asiakassuunnitelmaan liittyvät kokoukset ovat olleet oikein hyviä.
- Pienemmillä paikkakunnilla homma toimii esim. aivoverenkiertohäiriöpotilailla; keskussairaala informoi kunnan sosiaalityöntekijöitä ja kuntoutusohjaajia ja tieto kulkee.
- Yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon välillä on tärkeää.

4. Palvelujen yhdenvertainen saatavuus

Minkälaisia ongelmia vammaisten henkilöiden palveluiden saatavuuteen liittyy yhdenvertaisuusnäkökulmasta? Mitä hyvin toimivia käytäntöjä tulisi jatkossakin säilyttää?

Minkälaisia puutteita vammaisten henkilöiden palveluissa on havaittavissa?

Miten ongelmia voisi ratkaista?

Ongelmia:

- Valinnanvapaus on käytännössä helpompi järjestää lievemmin vammautuneille henkilöille (resurssit). Vaikeammin vammautuneiden henkilöiden palvelut tai toiminta vaatii enemmän resursseja, joita ei aina ole (esim. erilaiset henkilöstömitoitukset).
- Tietoa saatavilla olevista palvelumuodoista ja palveluista ei aina ole. Tiedottamisessa pitäisi huomioida henkilöt, joilla on erilaisia vaikeuksia ja vammoja, esim. tieto saataville näkövammaisille sekä selkokielesisiä versioita.
- Asuinpaikka vaikuttaa palveluiden saatavuuteen (keskusta/syrjäseutu, erilaiset palvelut eri kunnissa).
- Esim. puheterapian saatavuus on huono.
- Palvelutarpeiden ennakointiin pitäisi satsata enemmän.

Ratkaisuja / hyviä käytäntöjä:

- Eri vammaisryhmien palvelutarpeita pitäisi kartoittaa ja selvittää enemmän.
- Asiakkaat pitäisi ottaa mukaan erilaisten palveluiden ja rakennusten suunnitteluun. Mahdolliset puutteet pitäisi korjata.
- Parempia informaatio- ja palveluketjuja pitäisi rakentaa.
- Kuljetuspalveluihin liittyy laatuongelmia. Kuljettajat tarvitsevat koulutusta.
- Tarvitaan hyviä laatukriteerejä ja laatusopimuksia sekä panostuksia laadun valvontaan ja seurantaan.

- Joissain kunnissa eri vammaisryhmien ja virkamiesten välinen keskustelu toimii oikein hyvin. Monia vammaisryhmiä kutsutaan jo automaattisesti mukaan erilaisiin suunnitteluryhmiin ja testaamaan erilaisia kunnallisia palveluja ja rakennuksia.

5. Palvelujen suunnittelu ja koordinointi

Mitä ongelmia vammaisten henkilöiden palvelujen suunnitteluun ja koordinointiin liittyy? Mitä hyvin toimivia käytäntöjä tulisi jatkossakin säilyttää?

Miten ongelmia voisi ratkaista?

Ongelmia:

- Palvelut ovat hajallaan.
- Psykiatrisen hoidon rakenteet ovat aivan erilaiset eri kunnissa.
- Asiakassuunnitelmat – Kuinka suunnitelmat kootaan?
- Tietorajoitukset estävät asiakassuunnitelmien yhteensovittamista.
- Jos kaikki todellisuudessa toimisi, kuten laki sanoo, olisivat asiat hyvin. Sosiaalityöntekijällä pitäisi olla kokonaiskuva tilanteesta, mutta heillä on liikaa asiakkaita.
- Jokainen vammainen henkilö tarvitsee palvelu- ja kuntoutussuunnitelman. Tämä ei toimi kaikissa kunnissa.
- Joidenkin vammaisryhmien kuntoutusta ei ole saatavilla ruotsiksi.

Ratkaisuja:

- Yhteiset kriteerit.
- Enemmän resursseja (sekä henkilöstöä että rahaa).
- Parempi koordinointi on A ja O. Tarvitaan yhteyshenkilöä, joka toimii koordinaattorina. Parempi palveluohjaus ja palvelusuunnitelma yhdeltä luukulta ja selkokielistä tietoa.
- Myönnettäviin palveluihin liittyen pitäisi olla laajempi itsemääräämisoikeus. Toisin sanoen niitä, joita palvelu koskee, ei aina kuunnella. Asiakkaiden pitäisi saada paremmin osallistua omiin palveluihin liittyvien päätösten tekemiseen.
- Alueellinen avustajapalvelu puuttuu (henkilökohtaisten avustajien sijaiset).
- Tarvitaan avustajakeskusta, joka välittää avustajia vammaisille henkilöille.
- Eskoon ja Kårkullan erityisosaaminen tulee säilyttää.
- Maakuntien välinen yhteistyö pitää saada toimimaan.
- Hankinnoissa laadun pitäisi olla ratkaiseva kriteeri. Asiakkaat pitää ottaa mukaan hankintakriteerien suunnitteluun.
- Parempaa digitaalista tukea tarvitaan.
- Vertaisneuvojia pitäisi kouluttaa lisää.